

מַעֲשֵׂה בַּחֲמִשָּׁה בְּלוֹנִים

הבדואים בנגב - הסיפור האמיתי

כסלו התשע"ד | נובמבר 2013

בס"ד

תוכן עניינים

הקדמה	3
מיתוס 1	האם הבדואים הם "ילידים"? 4
מיתוס 2	האם הכפרים הבדואים היסטוריים? 6
מיתוס 3	האם מדובר רק ב-45 כפרים? 10
מיתוס 4	האם הבדואים מופלים לרעה מבחינת תכנון? 13
	האם הבדואים מופלים לרעה מבחינת תקציבים? 15
מיתוס 5	"הבדואים דורשים רק 5% מקרקעות הנגב", האמנם? 18

הקדמה

סוגיית האזרחים הבדואים, תופעת הבניה הבלתי חוקית וטענתם לבעלות על מאות אלפי דונמים של אדמות מדינה בנגב מלווה את השיח הציבורי בישראל כבר מספר עשורים.

לצורך אישוש עמדתם, השתמשו ארגונים המתיימרים לייצג את האוכלוסייה הבדואית בשלל טענות שהוצגו כאמיתות מוחלטות בעיני הציבור. כדרכה של תעמולה, השימוש המתמשך באמירות אלו הוביל אותן ממחוזות הנרטיב החד צדדי אל מקום מכובד במרכז השיח, תוך לבישת מעטה שקרי של אמינות וביסוס עובדתי לכאורה.

המסמך שבידיכם מפרט חלק מהמיתוסים השקריים שהוחדרו לשיח הציבורי. כמו מרבית המיתוסים, קל מאוד לנפצם באמצעות הוכחות שאינן משתמעות לשתי פנים: צילומי אוויר היסטוריים, מפות, תמונות ומסמכים. אנו משוכנעים כי מסמך זה יסייע להוציא מעיני הציבור את "חול הנגב" אשר נזרה בו במשך שנים רבות.

מחקר: עמיחי יוגב ואברהם בנימין

כתיבה ועריכה: אברהם בנימין

הפרטים המוצגים בחוברת זו הם בהשראת ספרה של מרים רות 'מעשה בחמישה בלונים' בהוצאת ספרית פועלים

האם הבדואים הם "ילידים"?

1

לפני כחצי יובל החל שיח עולמי במושג "ילידים" - תושבים מקוריים (Indigenous peoples), ביחס לקבוצות מיעוט אתניות ברחבי העולם. ההתייחסות לקבוצות הילידים במשפט הבינלאומי פותחה באירופה כבר במאה ה-17, אך ככלל, נותר עניין זה כנתון לטיפול הפנימי של כל מדינה. עם חלוף השנים התפתחה ההכרה המשפטית בהגדרתם העצמית של קבוצות הילידים (כדוגמת אינדיאנים ואבורג'ינים) באופן הכרוך בהכרה בהסכמים משפטיים קודמים, בשימור תרבות ואתרים קדושים ועוד.

ארגון העבודה הבינלאומי השייך לאו"ם ניסה לקדם שני הסכמים בינלאומיים בנוגע לזכויותיהם של אוכלוסיות המוגדרות כתושבים המקוריים, אך לא נחל הצלחה בגיבוש נוסחה מוסכמת, בשל הבדלים בתפיסת הריבונות ותפיסת הילידות של כל מדינה.

בשנים האחרונות החלו דמויות מפתח במגזר הבדואי להשתמש במושג זה ביחס לעצמם כמאפיין של הגדרה עצמית, תוך דרישה להכיר בבעלותם ההיסטורית על קרקעות נרחבות ברחבי הנגב.

למרות חוסר ההסכמה הבינלאומי על הגדרת הילידים, נוטה ההכרה הכללית להגדירם על פי פרמטרים שונים, שהמרכזיים שבהם הם:

- **תושבים מקוריים** - הילידים הם צאצאי האנשים הראשונים שהיו בטריטוריה מסוימת.
- **זמן ממושך** - העמים הילידים חיים בטריטוריה האמורה "מימים ימימה" הכוללת היסטוריה של אלפי שנים.
- **ריבונות טרום-קולוניאלית** - קבוצת הילידים החזיקה בריבונות טריטוריאלית קודם הגעתה של מדינה מפותחת שתפסה בעלות על האזור.
- **קשר קבוצתי לאדמה** - קיום קשר רוחני לאומי משותף עם האדמה עליה הם חיים.
- **הכרה עצמית וחיצונית** - זיהוי עצמי והכרה על ידי קבוצות אחרות בהיותם ילידים.

פרופסור רות קרק, מהמחלקה לגיאוגרפיה באוניברסיטה העברית, נחשבת כמומחית לתפיסות של קרקע ובעלות בתרבויות מסורתיות ופרה-מודרניות. במאמר שפרסמה קרק עם חבצלת יהל וד"ר סת' פרנזמן בכתב העת "הפורום המזרח תיכוני"¹, מונים המחברים את כלל ההגדרות המוכרות להגדרת "ילידות", תוך הסבר מדוע אין כל זיקה בדואית להגדרה זו. תקציר מסקנות המאמר מובא להלן ככתבן וכלשונן:

- **תושבים מקוריים** - קבוצות רבות קדמו לבדואים בפלשתינה באופן כללי ובנגב באופן ספציפי, כולל תושבים יהודים, אשר שמרו על נוכחות בלתי מופרעת על האדמה מאז ימי התנ"ך. לכן, הבדואים אינם יכולים לטעון שהם התושבים המקוריים של הארץ.

1 Yahel, H., Kark, R. and Frantzman, S., "Are the Negev Bedouin an Indigenous People?", Middle Eastern Quarterly, (Summer 2012), pp. 3-14.

- **מימד הזמן** - המשתנה שנקרא "מימים ימימה" דורש נוכחות רבת שנים בטריטוריה. התושבים המתגוררים כיום בנגב נמצאים שם רק במשך כמאתיים שנה². כמו כן, הם אינם יכולים לטעון לנוכחות בארץ לפני הגעתו של כוח זר, כגון האימפריה העות'מאנית שקדמה לבדואים במאות שנים. בניגוד לכך, הנוכחות היהודית בפלשתינה עונה באופן מלא על ההגדרה "מימים ימימה".
- **ריבונות** - במקרה של הבדואים בנגב, מעולם לא הייתה להם ריבונות על האזור. כשהם הגיעו, הנגב היה כבר תחת שליטה עות'מאנית, לאחר מכן תחת ריבונות בריטית ולאחר מכן ישראלית.
- **קשר רוחני ייחודי לטריטוריה** - חיי נוודות מונעים היקשרות קבועה לטריטוריה ספציפית. אין שום ראייה למסורות בדואיות ממושכות המתייחסות לנגב בהקשר הרוחני, מצב הגיוני בהתייחס לנוכחות הקצרה יחסית שלהם שם ולאורח החיים הנוודי, ולכך כי הם רואים בחצי האי ערב את מולדתם ההיסטורית. הבדואים אינם מבקשים כיום זכויות קולקטיביות באדמה, אלא דורשים לממש את זכותם של אינדיבידואלים למכור את האדמות ולהעבירן לצד שלישי. דרישות פרטיות אלה אינן עולות בקנה אחד עם המימד הרוחני ואפילו סותרות אותו, דבר המוביל למסקנה שהשאיפות העיקריות של הבדואים הן רווח פרטי ואין להן שום רכיב קולקטיבי אמיתי הרלוונטי לקמפיין להכרה כילידים.
- **הקבוצה מזהה את עצמה, ונתפסת על-ידי אחרים, כתושבים הילידים בטריטוריה** - טענתם של הבדואים לילידות חדשה מאוד, והועלתה בפעם הראשונה רק לפני שנים ספורות³. מחקרים קודמים לא דיווחו שהבדואים בנגב רואים את עצמם ככאלה, ואף החוקרים לא טענו שהם היו עם ילידי. העובדה שאף שבט אחר במזרח התיכון לא העלה את הטענה לילידות, מעלה שאלות ביחס למניעים ולאותנטיות של טיעון כזה. היות שהבדואים בנגב הם בחלק מהמקרים מאותו שבט כמו אלו שנמצאים בארצות שכנות, אין זה הגיוני שרק אלה המתגוררים בצד הישראלי של הגבול יחשבו ילידים.

סיכום:

המיתוס לפיו הבדואים נחשבים כ"ילידים" איננו עומד בתבחינים המקובלים בעולם להגדרת הילידות. טענות אלו החלו להישמע לפני כעשור בלבד.

2 רישומי המס העות'מאניים מהשנים 97-1596 מציגים את שמותיהם של ארבעים ושלושה שבטי בדואים שחיו במה שהפך להיות פלשתינה המנדטורית, כולל שישה בנגב, אך שמות השבטים החיים כיום בנגב אינם מופיעים ברישומים אלו.

3 המאמרים הראשונים המתייחסים לטענה זו הופיעו לפני כעשור בממות של ארגונים המזהים עם השמאל הקיצוני בישראל כדוגמת 'עדאלה', 'פורום דו-קיום בנגב' וארגון Human Rights Watch.

2

האם הכפרים הבדואים היסטוריים?

בשנים האחרונות צפה ועולה שוב ושוב טענת הבדואים וארגוני שמאל קיצוני, כי רוב הכפרים הבדואים הינם כפרים "היסטוריים", כלומר כאלו בהם ישבו הבדואים עוד לפני קום המדינה. כך למשל במכתב ששלחו האגודה לזכויות האזרח ועמותת "במקום" לחברי ועדת השרים לענייני חקיקה בנוגע לחוק ההסדרה:

"כמחצית מהאוכלוסייה הערבית בנגב, כ-90,000 בני אדם, מתגוררת בקרוב ל 46 כפרים בדואים, שמדינת ישראל מסרבת להכיר ברובם (כ-35 כפרים) ולהסדירם תכנונית ו/או מוניציפאלית. **רובם המכריע של כפרים אלו היה קיים לפני הקמת מדינת ישראל**, וחלקם נוצר בשנות החמישים, שעה שזרועות המדינה העבירו אוכלוסייה בדואית מטריטוריות שהיו מסורתית בבעלותם ו/או בהחזקתם, לשטח מצומצם יותר בצפון מזרח הנגב המכונה אזור הסייג. בניגוד לשיח הרווח בקרב הציבור הישראלי, **הבדואים אינם פולשים, והם תושבי המקוריים של הנגב, להם זכויות קניין באדמות שאותן עיבדו ושבהן החזיקו**. יש בהם אנשים שממשיכים להתגורר על אדמותיהם, שם התגוררו זמן רב לפני הקמת המדינה, וכן עקורי פנים, שהועברו לאזור הסייג מאדמותיהם ההיסטוריות ע"י המדינה, כאמור. יודגש בהקשר זה, **כי השלטון העות'מאני וגם הבריטי בישראל, הכיר בזכויותיהם הקנייניות של הבדואים ובשיטת הקניין המסורתית שלהם**. בהתאם לכך ועל בסיס שיטת קניין זו, בוצעו עסקאות מקרקעין, וישובים יהודיים בנגב, כמו העיר באר שבע, הוקמו על קרקעות שנקנו מהבדואים בעסקאות קניין רשמיות".

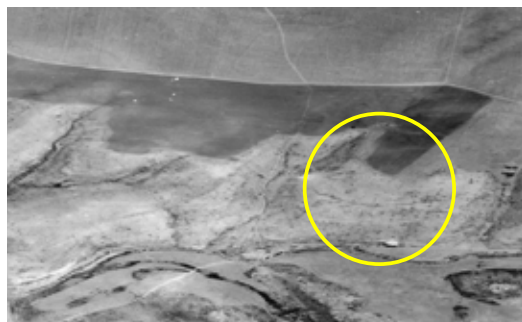
הפתגם הרווח האומר כי לשקר אין רגלים, בא לידי ביטוי ברור בנוגע לטענת "הכפרים ההיסטוריים". הגדילו לעשות חלק מהכפרים, ואף הציבו שלט האומר כי הכפר הוקם בתקופה העות'מאנית. רצף צילומי אוויר החוזרים לאחור בזמן, מראה טוב יותר מכל דבר אחר כי טענות אלו משוללות כל יסוד עובדתי. עשרות צילומי אוויר של כמחצית הכפרים "ההיסטוריים", נבחנו בקפידה, והמסקנות ברורות כשמש. להלן מספר דוגמאות מייצגות לכפרים אשר לגביהם טוענים הבדואים שוב ושוב כי הוקמו קודם להקמת המדינה⁴. אין חולק על כך כי שנים רבות לפני קום המדינה, נדדו שבטי נוודים בדואים עם עדריהם ברחבי הנגב, ומאוחר יותר אף עיבדו שטחים חקלאיים בגידולים עונתיים, בעיקר לצרכי מרעה. אולם, כאמור בהרחבה בפרק הקודם, לא הייתה לישיבתם הזמנית באזורים שונים כל היבט של קביעות לאור אופי חייהם כנוודים, ואף לא באותם "45 כפרים" לגביהם טוענים הבדואים לנוכחות היסטורית.

הכפר אל עראקיב

הכפר הבלתי חוקי אל עראקיב, ממוקם על אדמות מדינה המנוהלות על ידי מינהל מקרקעי ישראל, כעשרה ק"מ מצפון לבאר שבע. כפר זה עלה לא אחת לכותרות, כשמשפחות בדואיות הטוענות לבעלות על המקום, פלשו שוב ושוב למתחם שפונה עשרות פעמים על ידי הרשויות. לטענת בדואים משבט א-טורי, הם מתגוררים באזור כבר

4 צילומי האוויר מימי טרום מדינת ישראל בוצעו על ידי השלטון הבריטי, והועברו לידי מפי"י, המרכז הממשלתי למיפוי ישראל, ממנו נלקחו כלל תצלומי האוויר להלן.

מהתקופה העות'מאנית, וכי פונו מהאזור לאחר מלחמת השחרור על ידי צה"ל, תוך הבטחה שהפינוי הוא זמני בלבד. כראיה לקדמוניותו של הכפר, הם מצביעים על בית הקברות המוגדר על ידם כעתיק. רצף תצלומי האוויר מלמד כי המציאות שונה בתכלית. בתצלום משנת 1965 ניתן אכן להבחין בשלביו הראשוניים של בית הקברות אולם לא בכפר ולא במשהו שמתחיל להיראות ככפר. בתצלום משנת 1956 אפילו בית הקברות עדיין אינו קיים, וכך כמובן גם בצילום האוויר משנת 1945, שלוש שנים לפני שהוקמה מדינת ישראל.

אל עראקיב 1989 בית קברות ללא כפר

אל עראקיב 2010 כפר ובית קברות

אל עראקיב 1945 אין כפר ואין בית קברות

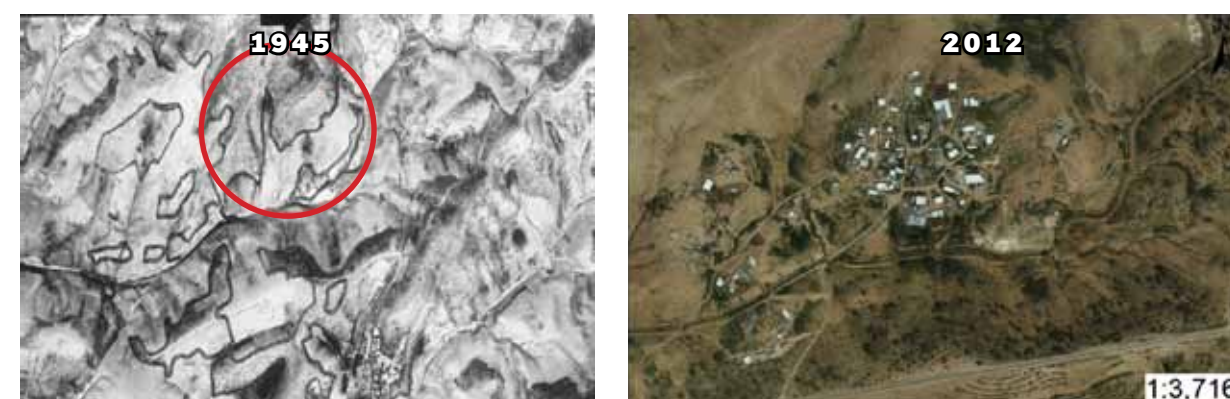
אל עראקיב 1965 שלבים ראשונים של בית קברות

סיכום:

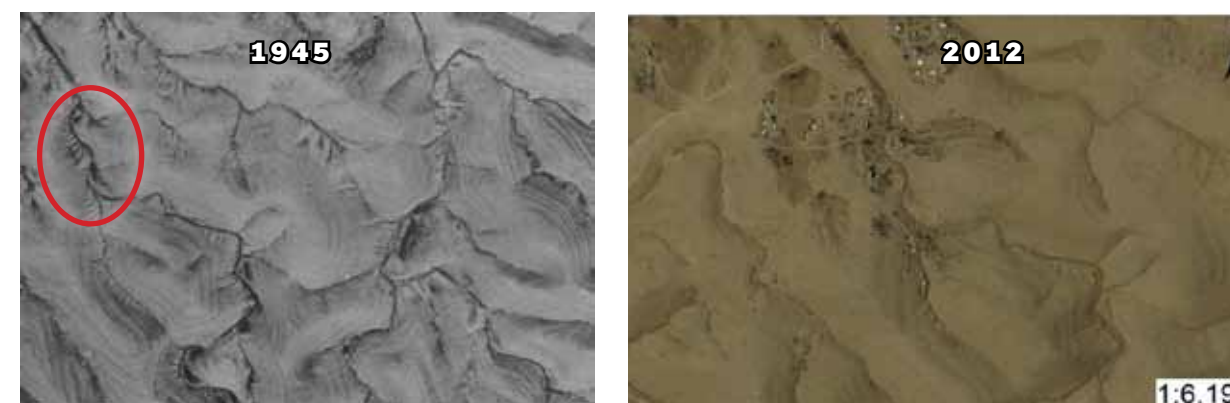
בתי הכפר ה'היסטורי' אל עראקיב, לגביו טוענים הבדואים כי הוקם בתקופה העות'מאנית, נבנו בסוף שנות ה-90 ואילך. טענת שבט א-טורי כי במקום היה כפר לפני 1965 נשללת גם היא שכן גם בתצלומי האוויר משנת 1956 ומשנת 1945 אין כל זכר לכפר או לבית קברות במקום.

להלן תמונות נוספות של מספר כפרים בלתי חוקיים בנגב, המופיעים אף הם ברשימת 'הכפרים ההיסטוריים'. לצד תצלומי אוויר עדכניים משנת 2012 ניצבים תצלומים מקבילים משנת 1945 של אותם השטחים עליהם הוקמו כפרים אלו שנים רבות לאחר מכן.

הכפר אום אל חירן

הכפר אום ראתם

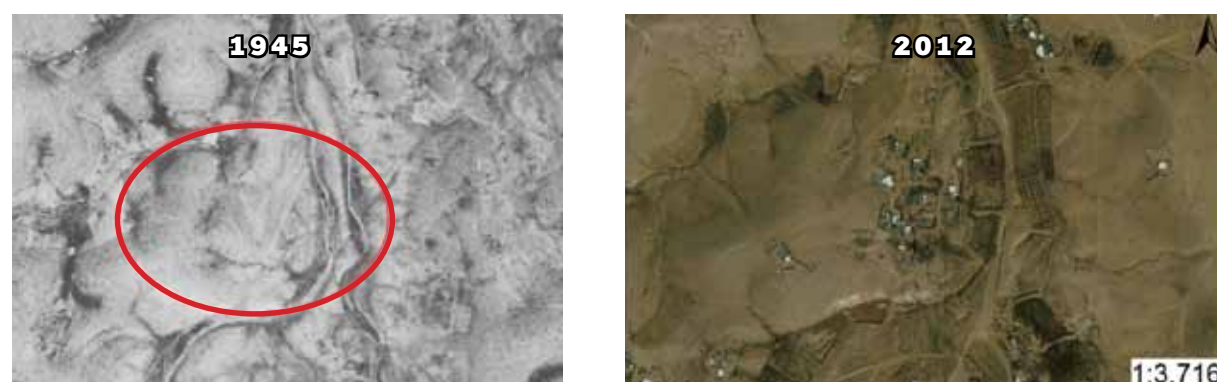
הכפר ביר אל משאש

הכפר כרכור

הכפר חירבת מדבח'

סיכום:

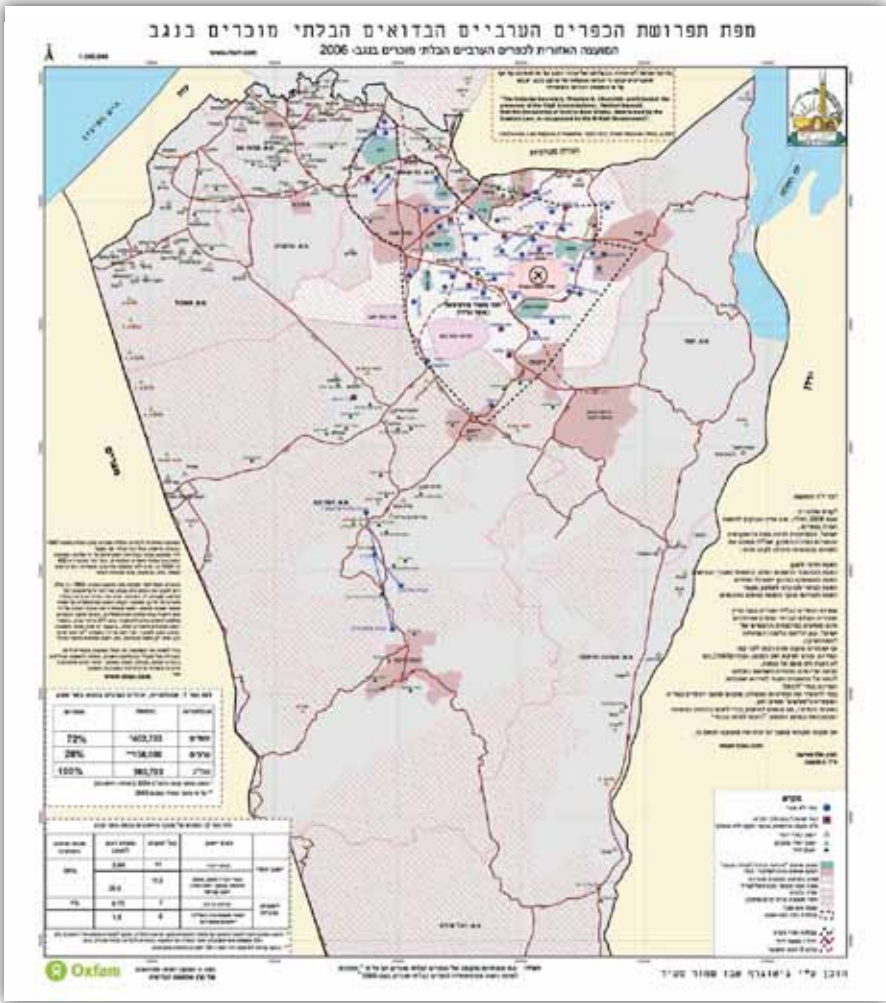
תמונות אלו מדברות בעד עצמן, ללא צורך בהסברים מיותרים. קל למדי לזהות את מתאר הקרקע בתצלומים המשווים זה לצד זה, על מנת להבין בפשטות כי הטענה המושמעת השכם והערב כי 'הכפרים הלא חוקיים היו קיימים עוד לפני שהוקמה המדינה' היא טענה חסרת בסיס.

3

האם מדובר רק ב-45 כפרים?

מנטרה נוספת מדברת על קיומם של 45 כפרים בלבד, בהם מתגוררים עשרות אלפי בני אדם. הטקטיקה היא לטעון שהנגב ענק וש"כל מה שאנחנו מבקשים זה בסך הכל הכרה ב 45 כפרים, זה הכל". בנייר העמדה⁵ שהפיצו האגודה לזכויות האזרח, עמותת במקום ומועצת הכפרים הבלתי מוכרים נטען כי עם ההכרה הממסדית והסדרתם החוקית של "45 הכפרים" ייפתר הסכסוך הממושך בין הבדואים למדינת ישראל:

"ועדת גולדברג הכירה בכך שהפתרון העיקרי להסדרת ההתיישבות הבדווית הוא הכרה בכפרים הבלתי מוכרים, כדי למנוע את הנצחת המצב הבלתי נסבל ולהביא לפתרון היסטורי של הסכסוך. זהו עיקרון מרכזי העומד בלבו של כל פתרון, ויש ללכת בעקבותיו כדי לממש את ההכרה. כפי שיפורט בהמשך, ניתן ליישם עיקרון זה ביחס לכל הכפרים הבלתי מוכרים בנגב".

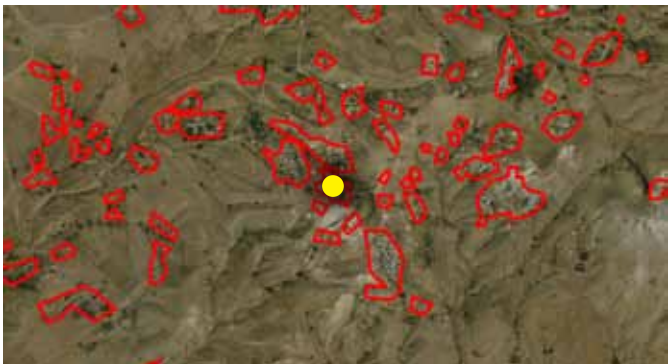

5 "עקרונות להכרה בכפרים הערבים הבדווים בנגב". נייר עמדה של האגודה לזכויות האזרח, עמותת במקום ומועצת הכפרים הבלתי מוכרים. מאי 2011.

את הטקטיקה הזו מלווים הבדווים בנעיצה של 45 סיכות על מפת הנגב (ניתן לראות את 45 הנקודות הכחולות המסומנות על המפה שפורסמה על ידי "המועצה לכפרים הערביים הבדואים הבלתי מוכרים בנגב"). מה שהם שוכחים לספר לנו זה שסיכות אלו מחוברות אחת אל השנייה באלפי מקבצי בניה הפרושים על פני כל מרכז הנגב ויוצרים רצף אחד גדול.

מבט ממעוף הציפור, בעזרת תהליך של 'זום אין' ו'זום אאוט' על הכפר "אל עירא" (דרומית לעיירה כסייפה), מגלה כי אין מדובר ב-45 כפרים כי אם באלפי כפרים בשלבי התפתחות שונים המפוזרים ברחבי הנגב.

הסימונים האדומים בתצלומים הבאים הינם פוליגונים אותם סימנו סביב כל מקבצי הבניה הבלתי חוקיים המונים שלושה מבנים צמודים או יותר. אלפי הכתמים הקטנטנים יוצרים כתם אדום גדול, כתמרור אזהרה רב מימדים המצביע על המציאות לאשורה. עיקבו אחר מיקום הנקודה הצהובה של הכפר "אל עירא".

האם הבדואים מופלים לרעה מבחינת תכנון?

4

תופעת הבניה הבלתי חוקית בישראל הוגדרה על ידי בתי המשפט השונים כ'מכת מדינה'. הערכות שונות אומדות את מספר המבנים הבלתי חוקיים ברחבי המדינה בכ- 100,000. הבנייה הבלתי חוקית של המגזר הבדואי, מהווה נתח נכבד מאותה מכת מדינה. נכון לסוף שנת 2012 נאמד מספר המבנים הבדואיים הבלתי חוקיים בכ- 65,000, ובכל שנה מתווספים אליהם כ- 2,000 מבנים נוספים.

טענה רווחת היא כי מדובר בצעד הנעשה מתוך חוסר ברירה. אצבע מאשימה מופנית כלפי המדינה, שאיננה מאפשרת תכנון מסודר והנפקת אישורי בנייה במגזר הערבי. כך למשל בנייר עמדה טוענת האגודה לזכויות האזרח⁶:

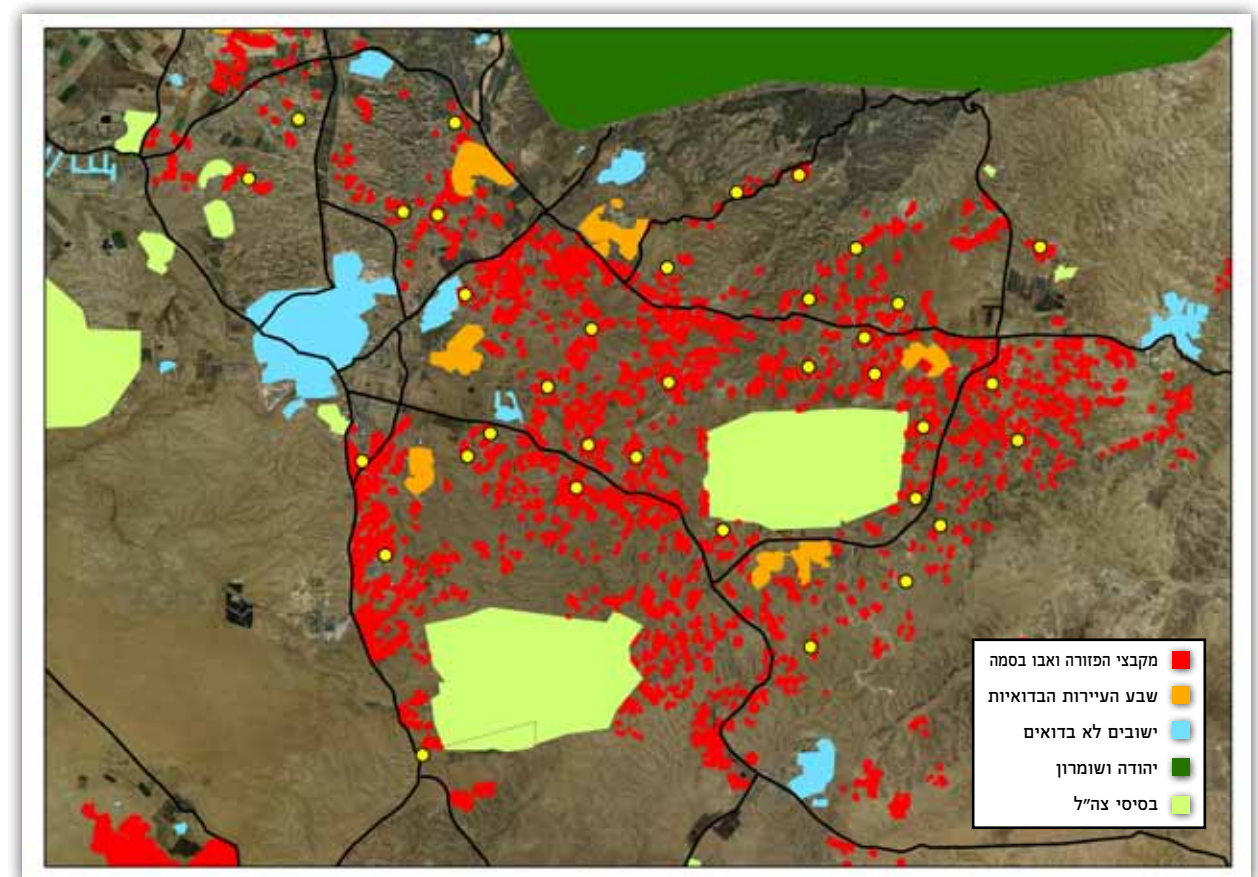
"בנייה ללא היתר ביישובים הערבים אינה מתרחשת בחלל ריק ואינה נעשית מתוך בחירה או רצון להפר את חוקי המדינה או לזלזל בהם. בניה זו... נועדה לספק קורת גג לראשם של צעירים ומשפחות ערביות, שהמדינה ורשויות התכנון הותירו אותם ואת יישוביהם במשך שנים רבות **ללא פתרונות דיור**. היא למעשה תולדה של מחדלן התכנוני של הרשויות, אשר מתבטא בין היתר בהעדר תכנון או בתכנון לקוי, שאינו עונה על צורכי הדיור הבסיסיים של האזרחים הערבים".

"חשוב להזכיר, כי האזרחים הערבים שנקלעו לבחירה קשה זו אינם עברייני בניה תאבי בצע... כל דאגתם קורת גג קטנה וצנועה לראשם. אין מדובר בארמונות פאר מנקרי עיניים. מקרים רבים אלו פחונים, קירות או דירות קטנות... **לו היה הדבר אפשרי, ולו הייתה ניתנת בפניהם ברירה חוקית, ניתן לשער כי הם לא היו בונים ללא היתר**, בניה שמבחינת עלויות כספיות עולה להם הרבה יותר מאשר בניה לפי היתר ובהתאם לתוכנית מתאר מאושרת".

לאורך השנים, פעלה מדינת ישראל בשלל דרכים על מנת להסדיר את הפזורה הבדואית ביישובים מוסדרים, המחוברים לתשתיות של חשמל, מים וביוב. לשם כך הוקמו שבע העיירות הבדואיות, ומאוחר יותר ביצעה המדינה תהליך של הלבנה והכרה למפרע ביישובים בלתי חוקיים, שחוברו אף הם לתשתיות. נכון למאי 2013, מתוך כ- 211,000 אזרחים בדואים בנגב, מתגוררים ביישובים המוסדרים כ- 132,000 תושבים.

נייר עמדה רשמי של רשות מקרקעי ישראל, מלמד על שורת ההטבות המפליגות אותם מקבלות משפחות בדואיות המתפנות מבתיים הלא חוקיים בפזורה ליישובי הקבע. מענקים אלו ניתנים ללא קשר למצב הכלכלי או לבדיקת הזכויות על הקרקע, כדלהלן:

כעת חפשו את 45 הסיכות שנעצו הבדואים במפה. האם יש קשר בין מיקום היישובים עליהם מצהירים הבדואים לבין המציאות?

סיכום:

תצלומי האוויר מוכיחים באופן חד משמעי, כי למספר של "45 כפרים", אין כל אחיזה במציאות. בדיקת 'רגבים' ויצירת השכבה על גבי תצלום אוויר מלמדת על קיומם של למעלה מ-3,000 מקבצי מבנים.

6 "מדיניות הריסת בתיים ביישובים הערבים ובערים המעורבות". האגודה לזכויות האזרח <http://www.acri.org.il/he/?p=2326>

האם הבדואים מופלים לרעה מבחינת תקציבים?

אין חולק על העובדה, כי המגזר הבדואי הינו העני ביותר בחברה הישראלית, והרשויות הבדואיות מדורגות בתחתית הסולם הסוציאו-אקונומי בישראל. מזה שנים מושמעות טענות בדבר קיפוח ואפליה מצד המדינה. כך למשל טוען פרופסור איסמעיל אבו סעד מאוניברסיטת בן גוריון בבאר שבע:

“נתונים סטטיסטיים על מצבן של עיירות הבדואים בנגב מלמדים על כישלון חרוץ של מדיניות העיור שיושמה במסגרתן. הגורמים לכישלון כוללים מחסור בקרקע ובשירותים נלווים, מצוקת תקציבים ברשויות המקומיות... תקציבי העיריות באים משני מקורות: העברות תקציביות מן הממשלה, הכנסות עצמיות ממסים מקומיים. בנוסף לכך, עיריות זכאיות לעתים למענקים לפרוייקטים של פיתוח שאינם דבר שבשגרה (תקציב בלתי-רגיל - תב"ר). העיריות הבדואיות הופלו לרעה בצורה שיטתית על-ידי משרדי הממשלה. נוסחאות החישוב לגבי העיירות הבדואיות הן מפלות, ומענקי הפיתוח שניתנו להן מזעריים, בהשוואה לצרכים הדחופים ולמה שניתן ליישבים היהודיים”.

טבלת נתונים שהופקה מפרסומי הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה⁷ אודות נתוני הרשויות המקומיות לשנת 2011, משווה את תקציביהן של עיירות הפיתוח והעיירות הבדואיות בדרום. מצד אחד נלקחו נתוני 7 העיירות הבדואיות והמועצה האזורית אבו בסמה (שפוצלה בשלהי 2012 לשתי מועצות אזוריות)⁸. מאידך נלקחו נתוני 7 עיירות פיתוח והמועצה האזורית בני שמעון. יודגש כי עיירות הפיתוח מתמודדות עם קשיי הפריפריאליות, כמו אחוזי אבטלה גבוהים ודירוג סוציו-אקונומי נמוך מהממוצע.

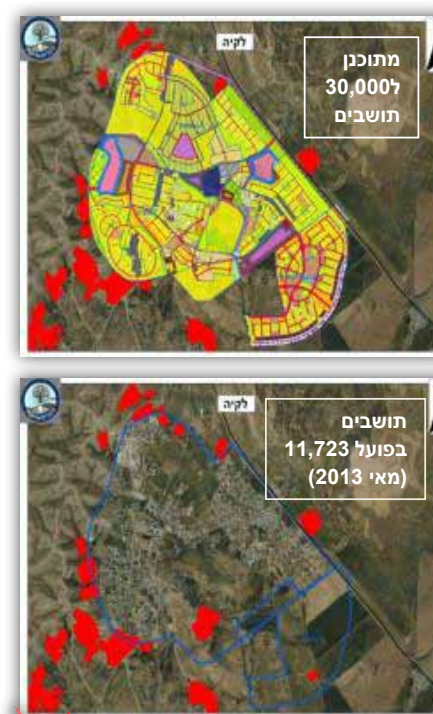
מהצד האחד נלקחו נתוני היישובים: ירוחם, שדרות, אופקים, ערד, נתיבות, דימונה, קריית גת ומועצה אזורית בני שמעון. **מהצד השני** נלקחו נתוני היישובים: שגב שלום, ערערה, תל שבע, חורה, כסיפה, לקיה, רהט ומועצה אזורית אבו בסמה.

התמונה העולה מטבלת השוואה של נתוני שנת 2011 מציגה למעשה תמונה הפוכה מטענות הקיפוח: **אחוז השתתפות הממשלה בתקציבן השנתי של הרשויות הבדואיות גבוה בכ-36 אחוזים מהשתתפות הממשלה בתקציבי עיירות הפיתוח.**

“ההטבות הניתנות לבדואים כוללות **מגרשים למגורים חינם אין כסף ופטור מעלויות פיתוח** - המדינה מעניקה לבדואים ללא כל תמורה מגרשים בגודל ממוצע של כ-800 מ"ר למשפחה. המגרשים מפותחים לחלוטין והם כוללים את כל התשתיות - כבישים, ניקוז, ביוב, חשמל, מים וכו'. חשוב לציין כי במגרשים אלו יכולה לבחור המשפחה לבנות בין 1 ל 4 יחידות דיור על פי העדפתה וההתאמה לצרכיה.

המשפחות הבדואיות שעוברות מהפזורה ליישובי הקבע מקבלות מהמדינה **פיצוי כספי גבוה ביותר**. מדינת ישראל מעניקה למשפחות הבדואיות פיצוי כספי בגין פינוי הבנייה הבלתי חוקית שבנו בפזורה. סכום הפיצוי המוצע לעוברים ליישובי הקבע, גבוה פי כמה מהשווי האמיתי של המבנים הלא חוקיים. סכום הפיצוי נקבע על פי מחירון של מנהל מקרקעי ישראל והוא יכול להגיע גם לסכום של מאות אלפי ₪ למשפחה.

בנוסף מקבלות המשפחות הבדואיות שעוברות מהפזורה ליישובי הקבע גם **מענקים כספיים**. מדינת ישראל נותנת לתושבים הבדואים שמבצעים את המעבר מהפזורה ליישובי הקבע גם “מענקי מעבר” בסך של 7,500 ₪ למשפחה ו-1,500 ₪ נוספים עבור כל ילד. **חשוב לציין כי ההטבות הניתנות למגזר הבדואי הינן ייחודיות ואינן ניתנות למגזרים אחרים**.”

עד היום הוציאה המדינה כ-370 מיליון ₪ רק עבור פיתוח המגרשים למשפחות שעזבו את הפזורה במסגרת הליך הפיצויים. התקציב המיועד לפיתוח המגרשים עבור יתר תושבי הפזורה במסגרת תכנית ההסדרה מוערך בסכום הקרוב ל-2,500,000,000 ₪.

מנתוני הרשות להסדרת ההתיישבות הבדואית מחודש מאי 2013 עולה, כי למרות ההטבות חסרות התקדים, נותרו ביישובים הבדואים המוסדרים עוד כ-15,000 מגרשים פנויים, כרבע מתוכם לאחר פיתוח מלא, כשהם שוממים וללא דורש.

יצוין כי למרות שהמדינה משקיעה במשך שנים רבות מאמצים, הכוללים הקמת יישובים ושכונות מגורים ופיצויי פינוי, לא התבצע עד היום מעקב שוטף וכולל המוודא כי קיים קשר בין השקעות אלו להסדרתה של אוכלוסיית הפזורה. יתירה מכך, מנתוני מרשם האוכלוסין נראה כי במהלך השנים 1994-2013 גדלה אוכלוסיית הפזורה בכ-20,000 תושבים, חרף התוכניות והמשאבים שהושקעו בתהליכי ההסדרה.

סיכום:

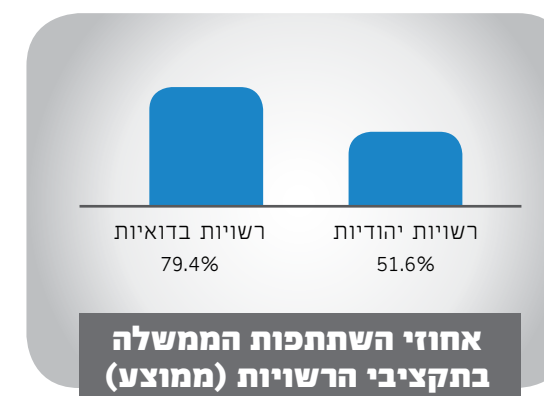
הטענה כי הבניה הבלתי חוקית נעשית כצעד של חוסר ברירה עקב חוסר במתן היתרים ותכנון נאות מטעם הרשויות, איננה עומדת במבחן המציאות. מדינת ישראל ניאותה להוציא מכיסה סכומי עתק ועשתה כל מאמץ, לפני ולפנים משורת הדין, על מנת לאפשר לבדואים לעבור ליישובים מוסדרים כיאות, אך אלו מסרבים לכך בעקביות.

⁷ http://www.cbs.gov.il/reader/?Mlval=cw_usr_view_SHTML&ID=357

⁸ הנתונים הסטטיסטיים של העיירה לקיה לא עודכנו ברישומי הלמ"ס בשנת 2011, והם מתייחסים לשנת 2010.

א. אחוזי השתתפות הממשלה בתקציבי הרשויות

אחוז ההשתתפות הממשלתית בתקציבם השנתי של עיירות הפיתוח (כולל תקציבים בלתי רגילים - תב"ר), עומד על ממוצע של 51.6%. ברשויות הבדואיות השתתפות הממשלה (כולל תקציבים בלתי רגילים - תב"ר) בתקציב השנתי היא 79.4% בממוצע. ביישובי אבו בסמה בולטת העובדה, כי 98% (!) מתקציב הרשות, מגיע מתמיכה ממשלתית, ורק 1.8% הינם מהכנסות עצמיות.

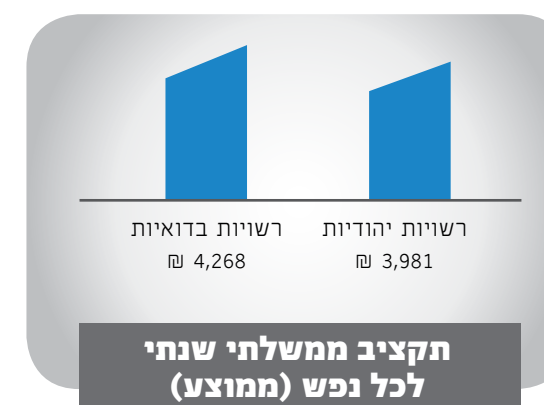
ב. אחוזי הכנסות ארנונה מהתקציב הכללי

בעיירות הפיתוח אחוז ההכנסה העצמית מתשלומי הארנונה בתקציב השנתי עומד על ממוצע של 20.6%. מנגד, אחוז הארנונה בתקציבי הרשויות הבדואיות מסך התקציב השנתי עומד על 3.7% בלבד. ראוי לציון מועצת ערערה בה עלו אחוזי גביית הארנונה בשיעור של 142% משנת 2010 לשנת 2011. מנגד צנחה בתקופה זו שיעור גביית הארנונה במועצת אבו בסמה ב 87%.

ג. תקציב הממשלה לכל נפש

שקלול הממוצע המחלק את סך השתתפות הממשלה בתקציבי עיירות הפיתוח האמורות (767,949,000 ₪) ביחס למספר התושבים (192,900), עומד על **3,981 ₪ לנפש**. ממוצע השתתפות הממשלה בתקציבי הרשויות הבדואיות (639,375,000 ₪) ביחס למספר התושבים בכלל הרשויות האמורות (149,800) עומד על **4,268 ₪ לנפש**. אם כן, הרשויות הבדואיות נהנות מהשקעה ממשלתית לכל נפש, הגבוהה ב **287 ₪** יותר מההשתתפות הממשלתית לנפש בעיירות הפיתוח.

ד. תשלומי ארנונה ברשויות המקומיות

תושבי עיירות הפיתוח המונים 192,900 נפש, שילמו במהלך שנת 2011 תשלומי ארנונה למגורים בסך 126,618,000 ₪ על 5,718,800 מ"ר. שיעור ההכנסות הכולל מארנונה בעיירות הפיתוח עמד על 351,286,900 ₪.

תושבי הרשויות הבדואיות המונים 149,800 איש שילמו במהלך 2011 תשלומי ארנונה למגורים בסך 22,339,000 ₪ על 1,801,500 מ"ר בלבד. שיעור ההכנסות הכולל מארנונה ברשויות אלו עמד על 28,933,000 ₪. נתונים אלו מלמדים על שיעור נמוך במיוחד של תשלומי ארנונה מצד האזרחים הבדואיים הן על מגורים והן על שטחי מסחר ותעשייה. בד בבד, המטראז' הנמוך של תשלומי הארנונה על שטחי המגורים, מצביע על חוסר תפקוד ופעילות של מערך גביה אפקטיבי ברשויות הבדואיות.

ממצאיו המלאים של דו"ח ההשוואה⁹ שוללים באופן מוחלט את טענות הקיפוח התקציבי. נמצא כי אחוז השתתפות הממשלה בתקציב הכולל של רשויות אלו גבוה בכ-28% מהשתתפות הממשלה בתקציבי עיירות הפיתוח.

האפליה המיטיבה עם הרשויות הבדואיות ממשיכה חרף תשלומי ארנונה נמוכים במיוחד בקרב המגזר הבדואי, בו עומד שיעור הגבייה על 3.7% בממוצע מתקציבן הכולל של הרשויות. בנוסף מלמדים הנתונים על שיעור נמוך של שטחי גביית הארנונה במגזר הבדואי.

סיכום:

מקור העוני והנחשלות של הרשויות הבדואיות נובע במידה רבה מהעובדה כי תושביהן לא משלמים ארנונה כחוק. המפתח לשיפור איכות החיים ביישובים הבדואים טמון באכיפת החוק והשתתפות התושבים בהוצאות הרשות באמצעות תשלומי הארנונה, כפי שמקובל בכל רשות אחרת בארץ.

9 "קיפוח או חוסר פיקוח" - דו"ח השוואת תקציבי רשויות יהודיות ובדואיות בנגב. יולי 2013. בהוצאת תנועת רגבים.

5

”הבדואים דורשים רק 5% מקרקעות הנגב”, האומנם?

הסרבנות החד צדדית, שנקט המגזר הבדואי ביחס לכל הצעותיה הנדיבות של המדינה לאורך השנים, היא למעשה קלף מיקוח בעמדה הבדואית המסרבת לכל מתווה כשרה וקובעת עובדות בשטח. לצורך הדיון, הם טוענים, אחוז הקרקעות שנועדו להתיישבות האוכלוסייה הבדואית הינו בהיקף של 3% מקרקעות הנגב (כ- 350,000 דונמים), וכי היקף תביעות הבעלות מסתכם ”רק” בהיקף של 5% (כ- 650,000 דונמים) מכלל איזור הנגב המתפרש על כ-13 מיליון דונמים.

”להזכירכם ולהעיר אתכם מהתרדמת בה אתם שרויים, הבדואים מהווים 30% מתושבי הנגב. שטח המריבה עם המדינה הינו 5% משטח הנגב... אז על מה המהומה? על 5%. על זה המדינה מקימה מינהלת? על זה המדינה מקימה מטה אחר מטה? על זה המדינה ממנה ועדות חדשות לבקרים? כנראה שיש אבטלה בסקטור הציבורי. בושח וחרפה למדינת ישראל לרדוף את הבדואים על כמויות כה מזעריות מהנגב”. (ח”כ טלב אבו עראר - רע”ם-תע”ל, מתוך דברים שנשא בכנסת לגבי חוק ההסדרה).

הנפנוף במספרים אלו מנותק מהמציאות, הן מבחינת היקף הקרקעות עליהן יושבת כיום האוכלוסייה הבדואית, והן ביחס לאחוז הקרקעות הנתבעות:

א. מפת ההתיישבות הבדואית גדולה פי שניים:

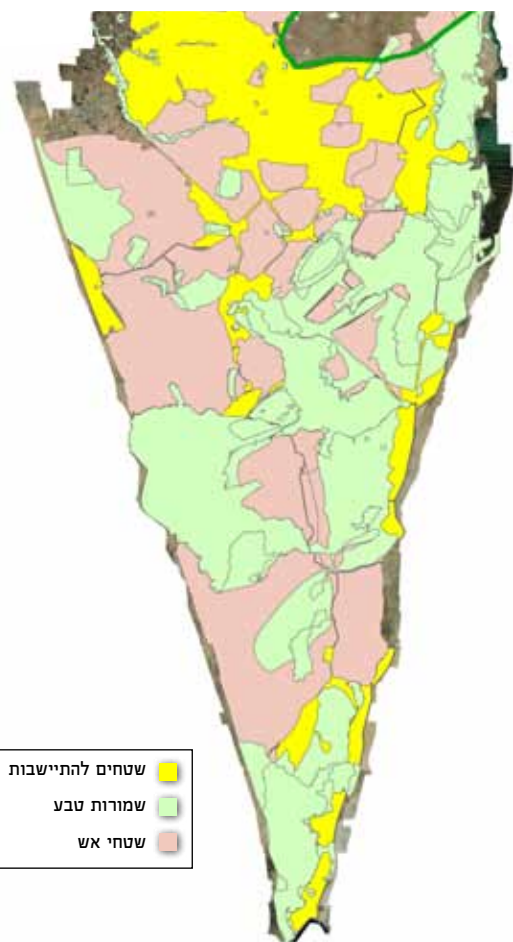
תצלומי האוויר שהובאו לעיל בפסקה העוסקת במספר הכפרים הבדואים ברחבי הפזורה (עמוד 12), המחישו את פריסת היישובים הבדואים הרבים. מחלקת המחקר ברגבים בנתה על גבי תצלומים אלו את מפת ההתיישבות הבדואית העדכנית, המתפרסת במציאות על פני 600,000 דונמים בקירוב, כפי שיורחב בפסקאות הבאות.

ב. ההיקף הריאלי של הקרקעות להתיישבות כחמישית משטח הנגב:

לאחר קיזוז שטחי האש בהחזקת צה”ל המהווים את רוב שטח הנגב, שמורות הטבע והאדמות לשימור על פי תוכנית המתאר הארצית (תמ”א 35) השטחים המיועדים להתיישבות בכל רחבי הנגב, אינם עולים על 2,781,000 דונמים. יודגש כי שטחי ההתיישבות אינם מנוצלים בפועל במלואם ליישובים ולשטחים חקלאיים, והם כוללים בתוכם גם פארקים, שטחים פתוחים וכדומה. משכך, מקבלים המספרים משמעות חדשה לגמרי: הבדואים יושבים על 21.5% מהאדמות המוקצות להתיישבות ברחבי הנגב, ותובעים היקף דומה של קרקעות.

לשם ההשוואה: בעיר באר שבע בה מתגוררים 205,000 תושבים, היקף שטח המגורים עומד על כ- 35,000 דונמים בלבד. האוכלוסייה הבדואית כולה המונה כ- 211,000 תושבים, מתגוררת בשטח גדול פי 17, בהיקף של כ- 600,000 דונמים!

השטח הפנוי להתיישבות בנגב

ג. אחוז תובעי הבעלות:

כל תביעות הבעלות שהתבררו בבתי המשפט משנות ה-70 ועד היום, בין אם ביוזמת הבדואים ובין אם במסגרת תביעות נוגדות שהגישה מדינת ישראל בעשור האחרון¹⁰, נדחו על הסף. מדינת ישראל הצהירה לאורך השנים, כי בהתאם לחוק ועל פי כל רשומיה, היא הבעלים של קרקעות הפזורה והיא מוכנה לברר את כל תביעות הבעלות של הבדואים בבית המשפט. מתוך כלל האוכלוסייה הבדואית, רק 12% מוגדרים כתובעי בעלות על קרקעות שונות.

במילים אחרות: 25,000 בני אדם, תובעים בעלות פרטית על 23% משטחי הנגב המיועדים להתיישבות!

סיכום:

השיעור האמיתי של היקף הקרקעות עליו יושבת האוכלוסייה הבדואית ושל תביעותיהם לבעלות פרטית, אינו רק 5% מאדמות הנגב, אלא כ-21% מאדמות הנגב שהוקצו להתיישבות. ההתיישבות הבדואית תופסת קרקעות בשיעור הגדול פי 17 מהיקף הקרקעות של העיר באר שבע, שמספר תושביה שווה לכלל האוכלוסייה הבדואית בנגב. בכל המגזרים במדינת ישראל, אין אוכלוסייה כה קטנה הדורשת בעלות פרטית לשטח כה גדול, למרות שמבחינה משפטית הוכח שוב ושוב כי אין לתביעות אלו כל ביסוס.

10 הרחבה לסוגיה זו ניתן למצוא בנייר עמדה של רגבים: ”חידוש הליך התביעות הנוגדות להסדרת מקרקעין בנגב”. (טרם פורסם).

ת.ד. 44439
ירושלים 9144302

טל. 02-6560303

פקס. 02-6560363

office@regavim.org

www.regavim.org

הסדרת ההתיישבות הבדואית בנגב היא לא
סיפור ילדים אי אפשר לבסס אותה על חלומות
ודמיונות.

אפשר להתווכח על מהות, על איך כמה ולמה
אבל לא על העובדות.